

liberális doktrína kritikája. A „negatív szabadság” önmagában kevés, az embernek állampolgári szerepéből fakadó lehetőségeivel is élnie kell; Sandel megfogalmazását alapul véve: „a szabadság az önkormányzáson való osztozás”.

Bár a nyolcvanas években még egységes irányzatként jelentkező közösségelvű szemléletmód képviselői mára eltávolodtak egymástól (ami kevéssé meglepő, hiszen a fenti alapokra igen különböző elméleti felépítmények emelhetők), ez nem kisebbíti a kortárs politikai filozófiára gyakorolt hatásukat. A kötetben olvasható írások aktualitását pedig mi sem bizonyítja jobban, mint Ricoeur vallomása: „e művek javára írom, hogy segítettek minket ráébredzeni [...] arra, hogy az állam mint a jog forrása ma annak az entitásnak a kényelmetlen helyzetében találja magát, melynek egyszerre kellene egészségként és részként, befogadóként és befogadottként, inkluzív ítélőszékként és bennfoglalt régióként viselkednie”.

PÁPAY GYÖRGY

(Szerkesztette Horkay Hörcher Ferenc,
Századvég Kiadó, Budapest, 2002,
287 oldal, 1960 Ft)

**W. W. HUNTER –
KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR:
*Buddha élete és tanításai***

Ez a kötet, amely nem csak a vallástörténet kutatói által forgatható haszonnal, a nagy magyar Tibet-utazó életét és munkásságát illetően kettős aspektusból segít az olvasó ismeretinek bővítésében. Az életrajzírók fennmaradt beszámolóiból felsejlik előttünk a vagyontalan székely ifjú elszántsága és küldetéstudata, aki egy rokontalannak tartott nemzet gyökereit keresve indult Ázsiába, hogy ott a Kelet és Nyugat között valaha fennállt, ám a modernizmus „varázstalanító” törekvései által kettőtört hidat újraécsolni igyekvő tudósok sorába lépjen. Körösi Csoma Sándort 1933. február 22-én Tokióban „Csoma Bosatsu” néven *Bólbiszattvá*vá (a Buddha tanításának megfelelően az emberek megvilágosításán fáradozó magasrendű szellemi lényé) avatták, mivel „ő volt az, aki megnyitotta a Nyugat szívét a Buddha-tan befogadására”. Az utóbbi kijelentés különös módon egyelőre csak Keletről nézve nyeri el jelentőségét, az európai szakmai közönség még nem értékeli kellőképpen.

A könyvben a buddhizmus tradicionális iratai, a *Lalitavisztara* és a *Mnon-par-Hbyung-va* fordítása alapján, a fordító értelmezésének segítségével Sakyának, a „történeti” Buddhának a *dukkha* (szenvedés) vi-

lágába való alászállásának stációi tárulnak elénk: a testet öltés *Kapilavasztu* királyi családjában, a *Cakravarti* (Univerzális Úr) és a *Buddha* (Felébredett) küldetésének választútja, a Megvilágosodás, *Kámadéva* (a buddhista tradíció Sátán-alakja) legyőzése, „a *Dhamma* kerekének megforgatása”, végül *Kusla* közelében a *Mahaparinibbana* („a fájdalomtól való végső nagy szabadulás”). A szent iratok megfelelő értelmezése természetesen előfeltételezi a buddhista lét- és világszemlélet tradicionális alapelemeinek ismeretét.

A buddhizmussal kapcsolatos egyik legelterjedtebb tévhit eloszlatása végett hangsúlyozzuk, hogy „minél felületesebben tanulmányozza valaki a buddhizmust, az annál inkább különbözni látszik a brahmanizmustól, amelyből származik” (Ananda K. Coomaraswamy). Maga Buddha tiltakozna legjobban az ellen, ha valaki azt állítaná, hogy ő a hinduizmussal szembe forduló rendszert hozott létre. „Láttam a régi Utat, az ősi Utat, amelyen a korábbi Teljesen-Felébredettek jártak, és ezt az ösvényt követtem” (*Samyutta Nikaya*, II. 106.) – jelenti ki a Mester, mint az óind nemes (*arya*) tradíció beteljesítője. A hat ortodox óind létszemléleti irány mellett a korszakban megjelenő „új” rendszerek (például Mahavira *dzsainizmus*) hasonlóképpen egy őseredeti tan restaurálását célozták. Sakya nemesi, vagyis

ksatriyai varnából (hivatásrendből) származott, akárcsak Rama, Krisna vagy az Upanisadok bölcsei, ily módon is kinyilvánítva a hősiesség *arya* tradíciója melletti elkötelezettségét. A Mítosz beteljesítése mellett a Tan kifejtése és elterjesztése (amelynek eredményeképpen a *mahayana* – „északi” – és a *hinayana* – „déli” – buddhista iskoláknak Ázsia legnépesebb országaiban élnek hívei) az a vezérfonal, amelynek mentén a *Nibbana* (szanszkritül: *nirvana*) tér-, idő- és okságfeletti tartama befogadhatóvá válik. Ezzel kapcsolatban szintén el kell oszlatnunk azt a tévhitet, amely szerint a *nirvana* „kialvás”, egyfajta nihilisztikus Semmi. Erről szó sincs, a *nirvanáról* nem tételizhető semmilyen kijelentés, *sem az, hogy létezik, sem az, hogy nem létezik*, ugyanis meghaladja Semmi és Valami, Lét és Nemlét kettősségét. A Kőrösi Csoma Sándor fordította szent iratok tehát egy olyan rendszert tárnak fel, amely *nem rendszer* – ha e fogalmat a nyugati formális logika által meghatározott értelemben használjuk –, hanem egy létszemlélet, amelynek nyomán a Szumér-hegyi napsugár élességével hasít keresztül intellektusunkon a Mester provokatív kérdése: „nem érne-e többet, ha az Ént keresnétek?”

BÁCSFI DIÁNA

(*Suliker – Filum Könyvkiadó, Budapest, 2002, 263 oldal, 1950 Ft*)